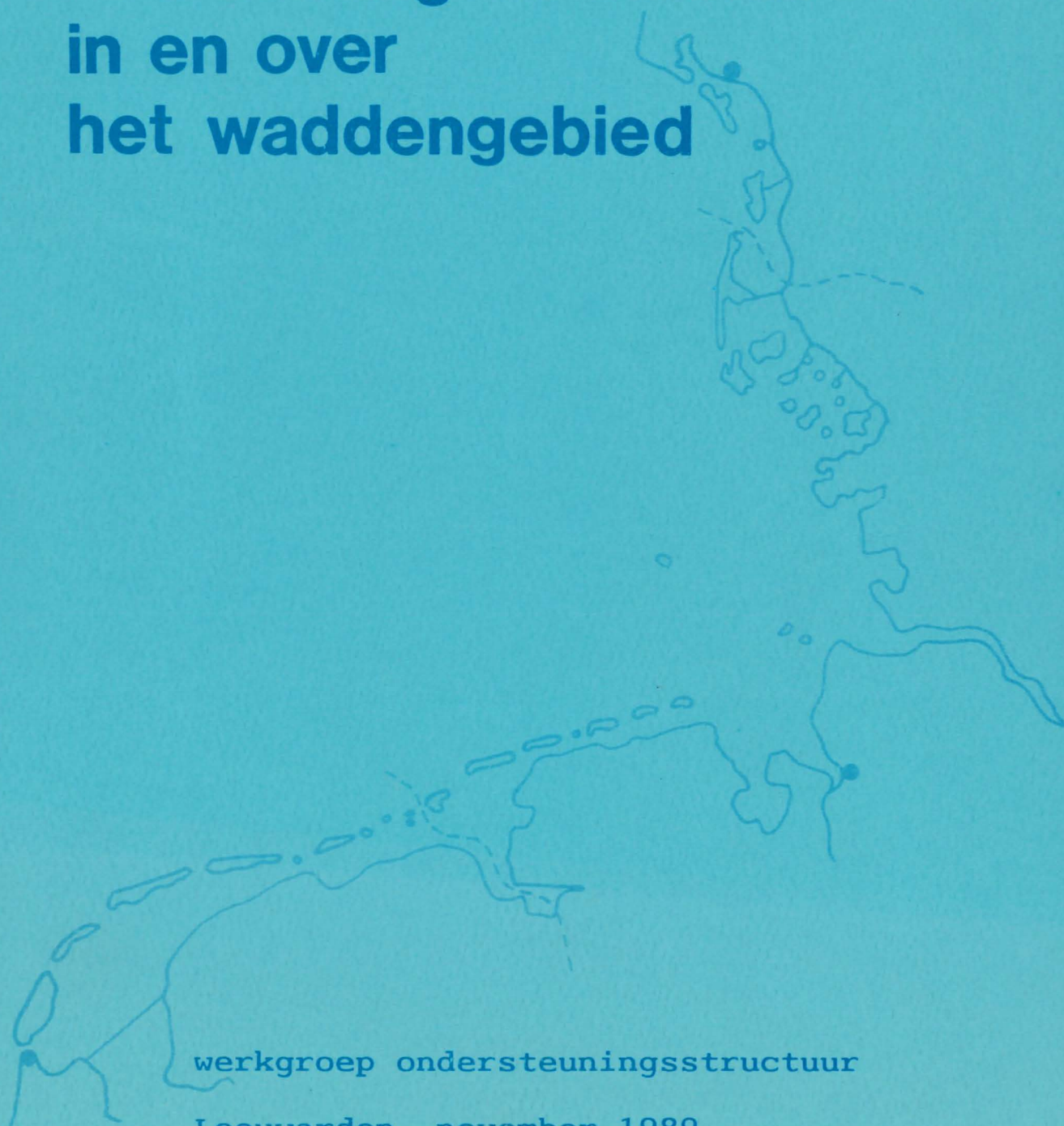

**Voorstel voor een
ondersteuningsstructuur
ten bate van
voorlichting en edukatie
in en over
het waddengebied**

werkgroep ondersteuningsstructuur

Leeuwarden, november 1989

**Voorstel voor een
ondersteuningsstructuur
ten bate van
voorlichting en
edukatie
in en over
het waddengebied**

werkgroep ondersteuningsstructuur

Leeuwarden, november 1989

Inhoud

Voorwoord en samenvatting	3
1. Inleiding	4
2. Knelpunten m.b.t. voorlichting en edukatie in het waddengebied	7
3. Uitgangspunten m.b.t. ondersteuning	9
3.1. Begeleidingskommissie	9
3.2. Evaluatie	10
4. Waddenkonsulent	11
4.1. Waarom ?	11
4.2. Taken waddenkonsulent	12
4.3. Waar ?	12
4.4. Hoe ?	13
4.5. Begroting waddenkonsulent	13
5. Onderwijsondersteuningspunt	14
5.1. Waarom ?	14
5.2. Taken onderwijsondersteuningspunt	15
5.3. Waar ?	15
5.4. Hoe ?	16
5.5. Begroting onderwijsondersteuningspunt	16
6. Museaal ondersteuningspunt	17
6.1. Waarom ?	17
6.2. Taken museaal ondersteuningspunt	18
6.3. Waar ?	19
6.4. Hoe ?	19
6.5. Begroting museaal ondersteuningspunt	20
7. Ondersteuningspunt informatievoorziening	21
7.1. Waarom ?	21
7.2. Taken ondersteuningspunt informatievoorziening	21
7.3. Waar ?	21
7.4. Hoe ?	22
7.5. Begroting ondersteuningspunt informatievoorziening ..	23
8. Totale begroting ondersteuningsstructuur	25
Bijlage 1	28

Voorwoord en samenvatting

Een groot aantal instellingen is betrokken bij voorlichting en edukatie in en over het waddengebied.

Ruim veertig vertegenwoordigers van deze instellingen waren in maart 1989 op een werkkonferentie op Texel aanwezig.

Twee belangrijke konklusies van deze konferentie waren de bereidheid tot samenwerking en de behoefte aan een ondersteuningsstructuur m.b.t. natuur- en milieuedukatie en voorlichting in en over het waddengebied.

Deze nota geeft aan hoe een dergelijke ondersteuningsstructuur eruit moet gaan zien. De belangrijkste elementen uit deze ondersteuningsstructuur zijn:

1. De aanstelling van een zogenaamde Waddenkonsulent ter bevordering van samenwerking, deskundigheidsbevordering en afstemming van voorlichting en edukatie.
2. Het opzetten van een onderwijsondersteuningspunt, waar het onderwijsveld en natuur- en milieuedukatieve organisaties in het waddengebied een beroep op kunnen doen m.b.t. advisering, gebruik en aanschaf en ontwikkeling van edukatief materiaal ten behoeve van het onderwijsveld.
3. Het opzetten van een museaal ondersteuningspunt betreffende collectiebeheer (wetenschappelijk en educatief) en coördinatie en ontwikkeling van tentoonstellingen.
4. Het opzetten van een centraal ondersteuningspunt informatievoorziening. Voorlichtende en edukatieve organisaties kunnen hier betrouwbare en aktuele informatie verkrijgen over alles wat met het waddengebied te maken heeft.

Het is een goede zaak dat het werkveld op het terrein van voorlichting en edukatie in het waddengebied de wil en behoefte toont tot meer samenwerking en afstemming. In deze nota wordt een samenwerkingsstructuur voorgesteld, waarin het werkveld mede bepalend is voor de richting en inhoud van de activiteiten m.b.t. de ondersteuning. Deze structuur biedt de garantie dat activiteiten van de participanten op het terrein van voorlichting en edukatie in het waddengebied op elkaar afgestemd worden.

We hopen dat de overheid nu de benodigde middelen wil verschaffen om de in deze nota gepresenteerde ondersteuningsstructuur te realiseren. Voorlichting en edukatie over natuur en milieu is belangrijk om te zorgen dat deze aarde leefbaar blijft. Voorlichting en edukatie over het waddengebied kunnen bijdragen tot inzicht in de ecologische processen in het gebied in samenhang met de menselijke beïnvloeding. Anderzijds wordt ook duidelijk hoe dringend maatregelen nodig zijn om met elkaar onze natuurlijke leefomgeving te behouden. Voorlichting en edukatie zijn essentieel om een draagvlak voor deze maatregelen te creëren waardoor ze ook gesteund worden in brede lagen van de samenleving

1. Inleiding

De scholier uit Maastricht die een spreekbeurt houdt over de zeehond in de Waddenzee.

De rekreant die meegaat op een ekskursie in een natte duinvallei op Schiermonnikoog.

De milieugroep in Delfzijl die wil weten wat de effecten van een bepaalde chloorverbinding zijn.

De biologieleraar uit Kampen die een schoolweek op Terschelling met veldwerkactiviteiten opzet.

Het bezoekerscentrum dat een tentoonstelling over de garnalenvisserij wil organiseren.

In het rapport van de Voorlopige Waddenadviesraad van mei 1984 schrijft de voorzitter van dit advieskollege:

"Voorlichting en edukatie kan een hoopvolle klank hebben, je hoopt dat daarmee zaken en situaties voor mensen duidelijker en overzichtelijker worden."

De aanslagen op natuur en milieu gaan nog steeds door. Inzicht door middel van voorlichting en edukatie is noodzakelijk om een draagvlak te creëren zodat maatschappelijk ingrijpende maatregelen genomen kunnen worden om de verdere aantasting van het leefmilieu tegen te gaan.

De samenkomst en konfrontatie van ekologische en maatschappelijke processen in het waddengebied zijn ideale ingrediënten voor een zinvol edukatief proces. Een edukatief proces als onderdeel van de weg naar een gezond leefmilieu voor natuur en mens. Het waddengebied wordt veelvuldig bezocht door rekreanten, die onder andere willen genieten van de aanwezige natuur. Een groot deel van deze rekreanten is geïnteresseerd in informatie over het waddengebied.

In het hier boven aangehaalde rapport worden knelpunten in de voorlichting en edukatie met betrekking tot het waddengebied opgesomd.

5 Jaar na dato zijn nog steeds een groot aantal knelpunten niet opgelost. De overheid heeft tot nu toe nagelaten om op de gesignaleerde knelpunten adequaat te reageren.

Ondanks deze knelpunten hebben instellingen op het terrein van voorlichting en edukatie in het waddengebied niet stil gezeten. Op de konferentie "Voorlichting en edukatie in en over het waddengebied" in het voorjaar 1989 op Texel werd dit nog eens onderstreept. Naast elkaar informeren over elkaars werkwijze was het doel van deze konferentie te komen tot een verbetering van de kwaliteit en de kwantiteit van natuur- en milieuedukatie en voorlichting in en over het waddengebied.

Op Texel waren bijna alle instellingen betrokken bij voorlichting en edukatie in en over het Waddengebied aanwezig: vertegenwoordigers van bezoekerscentra en musea, natuurbeheerorganisaties, vrijwilligersgroepen, milieufederaties, consultants natuur- en milieuedukatie, de Waddenvereniging en de

sekretarissen van de Waddenadviesraad, het Coördinatie College Waddengebied en de Natuurbeschermingsraad (zie deelnemerslijst, bijlage 1).

De op deze konferentie getrokken konklusies kunnen in grote lijnen dan ook gezien worden als representatief voor het hele werkveld.

De belangrijkste konklusies van deze konferentie zijn :

- Samenwerking en afstemming van het werk van de betrokken organisaties is noodzakelijk om de kwaliteit en kwantiteit van het produkt m.b.t. voorlichting en edukatie in stand te houden c.q. te verbeteren.
- Er dient een ondersteuningsstructuur ontwikkeld te worden om de samenwerking gekoppeld met informatieuitwisseling (inclusief museale collecties, tentoonstellings- en edukatief materiaal) en deskundigheidsbevordering vorm te geven.

Het kwaliteitsnivo kan verhoogd worden, wanneer de instellingen meer van elkaars ervaring en deskundigheid gebruik gaan maken. Ondermeer kan bij het ontwikkelen van edukatief materiaal en deskundigheidsbevordering meer samengewerkt worden. De uitwisseling en samenwerking komt in de huidige situatie niet van de grond vanwege de geïsoleerde positie en het ontbreken van een samenwerkingsstructuur. Op de verschillende eilanden is er vaak wel sprake van samenwerking tussen bezoekerscentrum, beheerders, vrijwilligersgroepen en V.V.V.

De noodzaak voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering van natuur- en milieuvorlichting en edukatie in het algemeen wordt ook in tal van overheids-nota's onderstreept. (zie Nota Natuur- en Milieueducatie, een meerjarenvisie (1988), Nationaal Milieubeleidsplan (1989), Natuurbeleidsplan (1989), 3e nota Waterhuishouding (1989)). Een breed maatschappelijk draagvlak is noodzakelijk om maatregelen te treffen om in de komende decennia de immense milieuproblemen aan te pakken. Door natuur- en milieueducatie is de mobilisering van mensen mogelijk tot daadwerkelijke inzet voor natuur- en milieubelangen. Voorlichting en edukatie zijn essentieel om de kostbare overheidsmaatregelen effectief te maken.

Tevens zijn er enige rapporten (o.a. Bezoekerscentra opnieuw bekeken, LAVI 1989; Natuur- en milieuedukatie in bezoekerscentra, Natuurbeschermingsraad 1987, Nota Natuur en Milieueducatie, een meerjarenvisie, LAVI, VROM, O & W 1988, Nota Museumbeleid, WVC, 1985) verschenen waarin behartenswaardige zaken gezegd worden over de edukatieve functie van bezoekerscentra en musea. Bezoekerscentra en musea kunnen een centrale rol vervullen in de uitvoering van natuur- en milieuedukatieve activiteiten in een gemeente, regio of natuurgebied. Hierbij is het uiteraard niet noodzakelijk dat deze activiteit uitsluitend plaats vindt in het bezoekerscentrum of museum.

In alle overheidsrapporten en nota's wordt gepleit voor:

- meer samenwerking
- deskundigheidsbevordering van uitvoerenden
- verbetering kwaliteit en kwantiteit.

Eveneens is bij de behandeling van de nota Natuur- en Milieuedukatie in de Tweede Kamer de uitspraak (motie Feensta-Esselink) gedaan dat er meer middelen ter uitvoering van natuur- en milieuedukatie beschikbaar moeten komen.

De ideeën van het werkveld komen gezien de bovengenoemde beleidsuitspraken van de overheid, overeen met die van de overheid. Op de konferentie op Texel zijn naar aanleiding van de daar getrokken konklusies voorstellen geformuleerd om m.b.t. voorlichting en edukatie in het waddengebied een ondersteuningsstructuur te realiseren (zie Verslag werkkonferentie "Voorlichting en edukatie in en over het waddengebied", Texel, 1989).

Noodzakelijk voor deze ondersteuningsstructuur zijn volgens de konferentie :

1. een konsulent voorlichting en edukatie waddengebied
2. een onderwijs ondersteuningspunt
3. een museaal ondersteuningspunt
4. een ondersteuningspunt informatievoorziening.

In deze nota zijn de bovengenoemde voorstellen uitgewerkt. Alvorens in te gaan op de konkrete uitwerking van de ondersteuningsstructuur wordt eerst een kort overzicht gegeven van de bestaande knelpunten, zoals ervaren door de verschillende participanten op bovengenoemde werkkonferentie.

2. Knelpunten m.b.t. voorlichting en edukatie in het Waddengebied

In dit hoofdstuk wordt in het kort een aantal knelpunten m.b.t. voorlichting en edukatie in het Waddengebied aangegeven.

a. Geografische positie

Een groot deel van de activiteiten op het terrein van voorlichting en edukatie in het waddengebied vindt plaats op de waddeneilanden. Deze, enigszins geïsoleerde, positie bemoeilijkt konkrete samenwerking met participanten op een ander eiland. Afspraken kosten veel tijd (en daarom geld) en men kent elkaars activiteiten niet goed van nabij.

b. Infrastructuur

Relatief wordt veel aandacht besteed aan voorlichting en edukatie aan bezoekers op de waddeneilanden. Hiervoor is een redelijke infrastructuur aanwezig. In de rest van het waddengebied (met name de Fries-Groninger kust) zijn weinig voorzieningen. Eveneens bestaan er weinig mogelijkheden om op nieuwe doelgroepen buiten de waddeneilanden in te spelen (bijvoorbeeld wadloopgroepen en bruine zeilvaart).

c. Ondersteuningsstructuur

In het algemeen wordt er door de instellingen betrokken bij voorlichting en edukatie in en over het waddengebied te weinig gebruik gemaakt van elkaars kennis en ervaring. Er ontbreekt (tot nog toe) een duidelijke samenwerkings- en ondersteuningsstructuur.

Bestaande samenwerkingsverbanden / -netwerken op het terrein van natuur- en milieuedukatie en voorlichting richten zich op landelijk en/of provinciaal nivo. In die zin passen de meeste instellingen op het terrein van het waddengebied slecht in de bestaande netwerken.

De bestaande provinciale ondersteunings-structuur (kernmusea, konsulenten enz.) heeft te weinig middelen en menskracht om een dergelijk samenwerkingsverband uit te bouwen. Ook is er niet één instelling die de gezamenlijke belangen vertegenwoordigt van de verschillende organisaties.

d. Onderwijs

Ondersteuning en advisering aan onderwijsgroepen op bezoek in het waddengebied cq bezig met het waddengebied gebeurt te fragmentarisch en op ad-hoc basis. Op verschillende eilanden is wel een begin gemaakt met een gezamenlijk aanbod van natuur- en milieuedukatieve activiteiten voor onderwijsgroepen. In dit kader wordt soms samengewerkt met edukatieve instellingen (zoals bezoekerscentra), beheersorganisaties en ondernemingen op het gebied van verblijfsakkomodatie. Ondermeer worden gezamenlijke edukatieve katalogi uitgegeven.

Wanneer een school ergens in het waddengebied een edukatieve werkweek wil, is zij afhankelijk van de toevallige kennis over het waddengebied. De kwaliteit van het edukatieve programma kan waar dan ook in het waddengebied verschillend uitvallen. Terwijl ook het voorwerk op de school en follow-up heel wisselend geregeld is. In het algemeen dienen voorbereiding, uitvoering en follow-up van een verblijf door een onderwijsgroep structureel verbeterd te worden.

e. Informatievoorziening

Een voor instellingen en partikulieren goed toegankelijk informatiesysteem over de verschillende aspecten van het waddengebied ontbreekt. Informatie over het waddengebied is momenteel her en der verspreid en daardoor weinig toegankelijk. Dit geldt ook voor het terrein van edukatie.

f. Subsidiebeleid

Het subsidiebeleid van de overheden is onduidelijk en onoverzichtelijk. In het veld wordt geen duidelijke samenwerking cq. afstemming van ministeries, provincies en gemeenten ervaren. In allerlei verschillende diensten en/of ministeries worden verschillende beleidsuitspraken gedaan. Het waddengebied valt enerzijds onder rijksbeleid, terwijl tevens de drie provincies en de gemeenten in sommige aspecten beleidsbepalend zijn.

3. Uitgangspunten m.b.t. ondersteuning

In de hier gepresenteerde voorstellen m.b.t. ondersteuning, voorlichting en edukatie in het waddengebied is, de konklusie volgend van de konferentie op Texel, uit een oogpunt van efficiëntie en kostenbeheersing bewust niet uitgegaan van een nieuw op te richten instelling.

De uitbouw van de ondersteuning vindt plaats bij bestaande instellingen. Naast het opzetten van een ondersteuningsstructuur m.b.t. informatie, onderwijs, kollekties en tentoonstellingen is deskundigheidsbevordering, informatieuitwisseling en netwerkontwikkeling waar alle participanten bij betrokken zijn van groot belang.

Bij de ontwikkeling van het waddennetwerk en de informatieuitwisseling is voortdurend contact met en voeding van het werkveld nodig. De funktionarissen en instellingen betrokken bij de ondersteuningsstructuur dienen voortdurend te inventariseren aan welke informatie, deskundigheid, edukatief materiaal de instellingen in het veld behoefte hebben. Het steunpunt is er voor het werkveld en niet andersom. Dit betekent tevens omgekeerd dat het uitvoerende veld adequaat en op tijd dient aan te geven aan wat voor ondersteuning men behoefte heeft.

De keuze voor het aanhaken van de ondersteuningsstructuur bij bestaande instellingen heeft het gevaar in zich dat de extra formatie en middelen ten behoeve van die ondersteuningsstructuur gedeeltelijk opgaan in de reguliere werkzaamheden. Om dit te voorkomen dient er een begeleidingskommissie ingesteld te worden. De kommissie kan enerzijds feed-back geven aan de ondersteuningsstructuur en anderzijds bewaken of middelen en tijd doelmatig ingezet worden. Op deze manier is een direkte relatie gelegd tussen de uitvoerende instellingen en het werkveld.

3.1. Begeleidingskommissie

Het werkveld dient een belangrijke stem te hebben in de feitelijke werkzaamheden van de ondersteuningsstructuur. Hiertoe dient een begeleidingskommissie bestaande uit vertegenwoordigers van de instellingen betrokken bij voorlichting en edukatie in het waddengebied te worden ingesteld om het funktioneren van de ondersteuningsstructuur te bewaken. Deze kommissie geeft een zwaarwegend advies over de jaarplannen aan de besturen van de betrokken instellingen. In een reglement wordt het funktioneren van deze kommissie vastgelegd.

In deze kommissie zitten vertegenwoordigers uit het veld te weten:

- 2 leden namens beheersorganisaties (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Provinciale Landschappen)
- 2 leden namens de musea en bezoekerscentra uit het waddengebied
- 1 lid namens de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee
- 1 lid namens de vrijwilligersgroepen
- 1 lid namens het onderwijsveld
- 1 waarnemer (sekretaris Coördinatie College Waddengebied)

Tevens kan de kommissie uitgebreid worden met adviseurs, bij voorbeeld deskundigen op het gebied van voorlichting en edukatie over het waddengebied. Deze hebben net als de waarnemer vanuit het CCW geen stemrecht.

De Waddenkonsulent verzorgt het sekretariaat van deze begeleidingskommissie.

3.2 Evaluatie

De hier vervolgens gepresenteerde voorstellen voor een Waddenkonsulent, Museaal ondersteuningspunt, Onderwijsondersteuningspunt en Ondersteuningspunt Informatievoorziening moeten worden gezien als experimenten van 3 jaar. Na deze periode zal een evaluatie ondermeer bepalend zijn voor mogelijke continuering van de experimenten cq. bijstelling van doelstelling en werkwijze.

4. Waddenkonsulent

4.1. Waarom ?

In het rapport van de WaddenAdviesRaad van mei 1984 worden ondermeer de volgende drie konklusies getrokken op grond van gesignaleerde knelpunten.

- A. Een structureel overleg tussen overheids- en niet-overheidsorganisaties die een functie hebben in het werkveld van voorlichting en edukatie over het waddengebied is zinvol.
- B. Er moeten meer en betere voorzieningen, menskracht en middelen komen voor de partikuliere organisaties die zich met edukatie in het waddengebied bezighouden: zowel ten behoeve van materiaalontwikkeling en andere edukatie-activiteiten als voor kadervorming en training.
- C. Als de landelijke en provinciale netwerken voor milieuedukatie verder gaan met het formaliseren van overlegstructuren en werkafspraken, zouden bij het ontbreken van dergelijke structuren en afspraken voor het waddengebied, problemen kunnen ontstaan.

De in deze konklusies genoemde te ondernemen activiteiten worden momenteel maar gedeeltelijk uitgevoerd door de konsulenten natuur- en milieuedukatie van respectievelijk Friesland, Groningen en Noord-Holland. Door gebrek aan middelen en menskracht blijven de activiteiten die uit bovengenoemde konklusies zouden moeten voortvloeien grotendeels liggen.

De reguliere taken van een provinciaal konsulent zijn het stimuleren en ondersteunen van natuur- en milieuedukatie in het vrijwilligerswerk, onderwijs en instellingen zoals musea, bezoekerscentra en andere sociaal-kulturele organisaties. Tevens adviseert hij gemeente, provincie en rijk m.b.t. natuur- en milieuedukatie.

De noodzakelijke activiteiten, advisering, netwerkontwikkeling en deskundigheidsbevordering m.b.t. voorlichting en edukatie in het waddengebied passen goed in het takenpakket van een provinciaal konsulent in Noord-Holland, Friesland en Groningen.

Naast het reeds genoemde gebrek aan middelen en tijd speelt nog een aspekt waardoor in de huidige praktijk een groot gedeelte van deze werkzaamheden blijven liggen. Een reden hiervoor is dat het waddengebied boven het provinciale nivo uitsteekt. De activiteiten m.b.t. voorlichting en edukatie passen niet in het landelijke en/of provinciale netwerk.

Het aanstellen van een konsulent voorlichting en edukatie in/voor het waddengebied (Waddenkonsulent) kan de leemte opvullen m.b.t. de hierboven genoemde noodzakelijke werkzaamheden in en over het waddengebied.

4.2. Taken Waddenkonsulent

1. In samenwerking met alle participanten (in het bijzonder de instellingen betrokken bij de ondersteuningsstructuur en de konsulenten natuur- en milieuedukatie in Groningen, Friesland en Noord-Holland) uitvoering geven aan de afstemming en coördinatie van de ondersteuning. Hij draagt zorg voor de afstemming van de jaarplannen en voert het sekretariaat van de begeleidingskommissie van het werkveld.
2. Het coördineren van het netwerk van de betrokken instellingen op het terrein van voorlichting en edukatie in het waddengebied. De Waddenkonsulent draagt ondermeer zorg voor goede kommunikatie tussen de verschillende instellingen. Hij vertegenwoordigt de belangen van het edukatieve Waddennetwerk in het provinciale en landelijke (en, indien noodzakelijke, internationale) netwerk. Tevens is hij het aanspreekpunt voor de activiteiten van de overheid m.b.t. de overheidsvoorlichting in het waddengebied. In dit kader is onderlinge afstemming met de sekretaris van het Coördinatie College Waddengebied van belang.
3. Het opzetten en indien mogelijk uitvoeren van werkzaamheden met betrekking tot deskundigheidsbevordering van de participanten van het edukatieve Waddennetwerk. Ondermeer is van belang training en vorming van vrijwilligersgroepen en beroepskrachten betrokken bij ekskursies en natuur- en milieuedukatie in het onderwijs (bijv. werkzaam in bezoekerscentra of bij beheersinstellingen).
4. Het adviseren van instellingen/organisaties, gemeenten, provincies en rijk m.b.t. voorlichting en edukatie in en over het waddengebied. Mogelijke activiteiten bij deze taak zijn bv. de advisering en ondersteuning van werkzaamheden betreffende voorlichting en edukatie in het kader van het beleid van Nationale Parken en Nationaal Landschappen.

4.3. Waar?

Het takenpakket van de Waddenkonsulent komt gedeeltelijk overeen met het takenpakket van een provinciaal konsulent natuur- en milieuedukatie. Deze konsulenten zijn in dienst van het Instituut voor Natuurbeschermingsedukatie en geografisch verspreid over nagenoeg alle provincies. Gezien de kennis en ervaring opgedaan met de werkzaamheden van de konsulenten lijkt het zinvol om de werkzaamheden van de Waddenkonsulent plaats te laten vinden in de werkorganisatie van het I.V.N. Gezien de geografische positie van het Waddengebied en de huidige werkzaamheden van de konsulent in Friesland lijkt een detachering op het kantoor van de provinciaal konsulentschap in Friesland de meest ideale standplaats.

De funktie vraagt vanzelfsprekend een grote mobiliteit van de konsulent in en buiten het waddengebied.

4.4. Hoe?

Om de hierboven genoemde taken uit te voeren is het aanstellen van een funktionaris voor 80% minimaal. Tevens is enige sekretariële ondersteuning noodzakelijk.

De aan te stellen kracht dient aan de volgende eisen te voldoen:

- minimaal HBO-opleiding
- kennis van theorie en praktijk van voorlichting en edukatie
- kennis van natuur en milieu (in het bijzonder het waddengebied)
- kennis en ervaring met het funktioneren van overheden
- goede mondelinge en schriftelijke vaardigheden.
- management kwaliteiten

4.5. Begroting Waddenkonsulent

	1e jaar	2e jaar	3e jaar
salaris (0,8 formatie; inkl. sociale lasten; maximum schaal 46 CAO- Welzijnswerk)	77.000	77.000	77.000
huisvesting	2.000	2.000	2.000
burokosten	1.500	1.500	1.500
reiskosten	5.000	5.000	5.000
salaris admin. medew. (0,3) (inkl. sociale lasten)	18.000	18.000	18.000
	-----	-----	-----
totaal	103.500	103.500	103.500

5. Onderwijsondersteuningspunt

5.1. Waarom ?

In het basis- en voortgezet onderwijs wordt steeds meer aan natuur- en milieuedukatie gedaan. Als één van de onderwerpen wordt vaak het waddengebied gekozen.

De problematiek van de Waddenzee is inhoudelijk en didactisch een goed voorbeeld om te illustreren op welke manier wij met ons milieu omgaan.

De Waddenzee (en in het bijzonder de zeehond) is vaak een onderwerp voor skripties, spreekbeurten en andere individuele opdrachten. De Waddenvereniging, de bezoekerscentra, de zeehondenopvangcentra en de provinciaal konsulent N.M.E. worden veelvuldig benaderd met individuele vragen voor advies en materiaal. De zeehond is bij kinderen het symbool geworden van de milieuvervuiling. De opvangcentra op Texel (EcoMare) en in Pieterburen worden veelvuldig bezocht door groepen (school-) kinderen. Ook andere instellingen krijgen veel bezoek van kinderen.

Voor lesmateriaal over het waddengebied is op verschillende onderwijsnivo's belangstelling. Het edukatieve busproject van de Waddenvereniging "Kinderen duiken in de Waddenzee" kan de vele vragen van scholen voor een bezoek niet aan.

Niet alleen wordt het onderwerp "De Waddenzee" behandeld op school. Het waddengebied vormt een veel beproefde gelegenheid om natuur- en milieuedukatie in de praktijk te doen uitvoeren. Veel onderwijsinstellingen gebruiken het waddengebied als uitvalsbasis om scholieren en studenten de verschillende aspecten van de natuurlijke rijkdom van het waddengebied te laten onderzoeken.

Op de waddeneilanden en aan de kust worden edukatieve schoolweken georganiseerd. Afhankelijk van het type school, de inzet van docenten (en ouders) en de mogelijkheden wordt een natuur- en milieuedukatief programma opgezet en uitgevoerd. De inhoud van een dergelijk programma bestaat vaak uit veldwerkactiviteiten. In kleine groepjes onderzoeken scholieren bepaalde aspecten van de natuurlijke omgeving. Vaak wordt bij de uitvoering van een dergelijk programma een beroep gedaan op de hulp van het plaatselijk bezoekerscentrum, van de beheerder (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, It Fryske Gea, het Groninger Landschap of het Noord Hollands Landschap) en van vrijwilligersgroepen.

Bij de bezoekerscentra kan soms veldwerkmateriaal geleend worden. Op de meeste waddeneilanden zien we een goede samenwerking tussen terreinbeheerder en bezoekerscentrum bij de ondersteuning van natuur- en milieuedukatieve activiteiten.

Onderwijsgroepen zijn een belangrijke doelgroep voor ekskursies van de beheerder. Ook recreatieondernemers participeren soms in deze samenwerking.

Vele organisaties ontwikkelen edukatief materiaal voor het onderwijs (zie J. Alles: Het Wad geopenbaard, RUG, 1988). De kwaliteit van dit materiaal zoals lesbrieven, videobanden, spelen, veldwerkopdrachten enz. is zeer verschillend.

Uit bovenstaande is duidelijk dat er veel aandacht is voor het waddengebied bij het onderwijs. Het edukatieve aanbod aan het onderwijs is echter versnipperd en er is tot nu toe weinig structurele samenhang en samenwerking.

Op de konferentie op Texel werd aangedrongen op meer coördinatie en samenwerking van de organisaties en instellingen die zich bezighouden met voorlichting en edukatie in het waddengebied.

Het doel van het opzetten van een onderwijsondersteuningspunt is de verhoging van de kwaliteit van de natuur- en milieuedukatie in het onderwijs m.b.t. het waddengebied.

Het onderwijsinformatiepunt zal een centrale plaats innemen in de informatievoorziening naar de onderwijsinstellingen en de direkt uitvoerende organisaties.

5.2. Taken onderwijsondersteuningspunt

Taken van de medewerker van het onderwijsondersteuningspunt zijn:

- dokumenteren van relevant edukatief materiaal over het waddengebied ten behoeve van het onderwijs
- de ontwikkeling van nieuw edukatief materiaal voor het onderwijs
- het verstrekken van informatie naar het onderwijsveld over
 - * edukatief materiaal waddengebied
 - * edukatief verblijf waddengebied (cursussen, werkweken, enz.)
 - * advisering onderwijsveld over natuur- en milieuedukatieve onderwijsprojecten in en over het waddengebied.
- deskundigheidsbevordering m.b.t. activiteiten voor het onderwijs (i.s.m. Waddenkonsulent).

5.3. Waar ?

Een direkte koppeling van het onderwijsondersteuningspunt met de Waddenkonsulent is gewenst. In een eerdere reactie op een konsept-notitie werd op deze koppeling door het veld aangedrongen. Bij de provinciaal konsulenten bestaat al veel ervaring met advisering van het onderwijsveld en ontwikkeling van edukatief materiaal voor het onderwijs. Tevens zijn relaties via het landelijk bureau van het I.V.N. met het totale onderwijsveld in Nederland.

5.4. Hoe ?

Om de hierboven genoemde taken uit te voeren is het aanstellen van een funktionaris voor 80% een vereiste. Tevens is enige administra-tieve ondersteuning (0,2) noodzakelijk. (De administratieve ondersteuning kan goed gekombineerd worden met de administratieve ondersteuning van de Waddenkonsulent).

De aan te stellen kracht dient aan de volgende eisen te voldoen:

- opleiding HBO
- ervaring en kennis van het onderwijsveld (basis- en voortgezet onderwijs)
- kennis van natuur en milieu, in het bijzonder het Waddengebied
- kennis van het ontwikkelen van edukatief materiaal
- goed kunnen samenwerken.

5.5. Begroting onderwijsondersteuningspunt

	1e jaar	2e jaar	3e jaar	
salaris (1,0				
formatie,max. schaal				
40 CAO welzijnswerk				
incl. sociale lasten	64.000	64.000	64.000	-(maximaal)
huisvesting	2.000	2.000	2.000	
burokosten	1.500	1.500	1.500	
kosten dokumentatie	5.000	2.000	2.000	
reiskosten	3.000	3.000	3.000	
salaris admin.	12.000	12.000	12.000	-(maximaal)
medewerker (0,2)				
(incl. sociale lasten)				
Totaal	87.500	84.500	84.500	-(maximaal)

6. Museaal ondersteuningspunt

6.1 Waarom ?

Met een gezamenlijk bezoekersaantal van 400.000 tot 500.000 per jaar zal het direct duidelijk zijn dat de natuurmusea en bezoekerscentra in het waddengebied een sleutelrol op het gebied van voorlichting en edukatie kunnen vervullen. De bezoeker kan in deze centra kennis nemen van de ekologische waarden, de beschermingsmaatregelen en de milieuproblematiek specifiek toegespitst op de waddenregio.

Hoewel er wel eens kritische geluiden over "stoffige, opgezette vogels" worden gehoord blijft het tentoonstellen van het natuurhistorische objekt, of dit nu een opgezette vogel, een schelpenkollektie of een skelet is, buitengewoon belangrijk. Juist de herkenning van planten en dieren welke in het veld gezien zijn in een museale presentatie (en uiteraard geldt ook het omgekeerde) maken het voor nogal wat mensen mogelijk een naam van een plant- of diersoort te weten te komen.

Dit op naam brengen als wel het plaatsen van een plant of dier in een bepaalde ekologische of ethologische kontekst, door middel van een expositie, maakt de beleving van de natuur intenser en waardevoller.

Veel meer dan vroeger zijn museale presentaties aan veranderingen onderhevig. Nieuwe kommunikatieve technieken, interactieve elementen, veranderingen op het gebied van vormgeving maken een voortdurende aanpassing van de expositie noodzakelijk. Daarnaast zijn tijdelijke exposities van groot belang om bepaalde, vaak aktuele informatie, onder de aandacht van het publiek te brengen. Bovendien zijn zij noodzakelijk om een bezoeker te prikkelen een volgend bezoek te brengen.

Gesteld kan worden dat het geven van voorlichting door middel van een museale presentatie een hoofdtaak is van zowel een natuurmuseum als een bezoekerscentrum. Musea hebben daarnaast nog een behoudstaak en de grotere musea vaak ook een wetenschappelijk taak. Deze taken zijn direkt gekoppeld aan de eigenlijke kollektie van een museum. Hoewel het hier niet de plaats is om op deze taken in te gaan, dient aangegeven te worden dat een goed geregistreerde en gedokumenteerde (wetenschappelijke) kollektie een zeer belangrijke rol vervult juist als basis voor voorlichting en edukatie. Het vormt de kern voor de eigen permanente of tijdelijke exposities en kan voor verschillende andere edukatieve doeleinden worden gebruikt, zoals bv. uitlening aan scholen en andere instellingen. Daarnaast kan een dergelijke kollektie een referentiekollektie vormen voor museale medewerkers en voor (amateur)biologen.

Wanneer voorwerpen uit kollekties van verschillende musea op een gemakkelijke manier beschikbaar zijn voor het bruikleenverkeer neemt de edukatieve waarde ervan alleen maar toe.

Tijdens de werkkonferentie op Texel is gebleken dat met betrekking tot kollektie en exposities:

- weinig musea en bezoekerscentra de mogelijkheid en de pretenties hebben een goede natuurhistorische "waddenkollektie" op te bouwen
- men slecht op de hoogte is van "wat is waar": dit geldt zowel voor kollekties als ook voor complete exposities of materiaal voor exposities
- vondsten of meldingen van vondsten komen lang niet altijd op de juiste plaatsen terecht
- museum-medewerkers de waarde van een goed geregistreerde, goed toegankelijke "waddenkollektie", waaruit snel en op eenvoudige manier bruiklenen kunnen worden verkregen, erkennen
- men de overtuiging heeft dat met een veel intensievere samenwerking op het gebied van exposities de aanwezige 'know- how' beter wordt gespreid, dubblures worden voorkomen en het produkt aanzienlijk aan waarde kan winnen.

Er is daarom aangedrongen een museaal ondersteuningspunt op te zetten van waaruit een efficiënt kollektiebeheer (wetenschappelijk en edukatief) kan plaatsvinden en van waaruit samenwerking en deskundigheidsbevordering op het gebied van tijdelijke en permanente exposities kan plaatsvinden.

6.2 Taken van het museaal ondersteuningspunt

De taken van het museaal ondersteuningspunt kunnen als volgt worden aangegeven :

Kollektiebeheer:

- het uitbouwen van een natuurhistorische "waddenkollektie"
- het beheren en ontsluiten van een dergelijke kollektie
- het bevorderen van kennis "welke objecten waar zijn", bijvoorbeeld door uniforme registratie, koppeling van kollektiebestanden e.d.
- het onderlinge bruikleenverkeer stimuleren
- bevorderen dat vondsten en meldingen van vondsten op de juiste plaats terecht komen en dat de beide landelijke wetenschappelijke instituten (Leiden en Amsterdam) bij belangrijke vondsten worden geïnformeerd
- het (mede) beheren van diepvriesdepot(s), mede i.v.m. distributie en het op elkaar afstemmen van vraag en aanbod
- assistentie bij determinatie en advies bij het samenstellen en onderhouden van (edukatieve) kollekties

Tentoonstellingen:

- koördineren van expositiebeleid in de waddenregio
- meehelpen exposities samen te stellen, eventueel ter plekke
- technische advisering op het gebied van vormgeven
- beheren uitleenmateriaal

Voor beide taakvelden geldt dat intensieve contacten met alle natuurmusea en bezoekerscentra in het waddengebied essentieel zijn.

6.3 Waar ?

Het Fries Natuurmuseum in Leeuwarden is in deze visie de meest geschikte plaats voor een dergelijk museaal ondersteuningspunt.

De argumenten hiervoor zijn:

- van overheidswege (provincie Friesland, WVC) heeft dit museum de taakstelling van regionaal kernmuseum (voor Friesland) aangewezen gekregen
- vanuit deze taakstelling heeft het museum reeds goede contacten opgebouwd met de natuurmusea en bezoekerscentra in Friesland
- het heeft de traditie van een wetenschappelijke natuur-historische kollektie
- het beschikt op het gebied van kollektiebeheer over voldoende know-how en er is een begin gemaakt met een geautomatiseerde bestandsregistratie
- er is een bescheiden traditie van ondersteuning op het gebied van tijdelijke exposities
- de koppeling kollektiebeheer en tentoonstellingen is wenselijk
- de centrale ligging
- het museum funktioneert in toenemende mate als centrum voor veldbiologische organisaties, een aantal van deze organisaties participeert ook in het beheer van de collectie (bv. schelpenwerkgroep, vlinderwerkgroep, avifauna van Friesland).

Gezien de aard van de functies zal mobiliteit binnen het waddengebied belangrijk zijn, terwijl in bepaalde gevallen tijdelijk verblijf op een andere lokatie mogelijk moet zijn.

6.4. Hoe ?

Voor het oprichten van een adequaat werkend ondersteuningspunt dienen twee medewerkers in deeltijdverband te worden aangesteld.

De medewerker kollektiebeheer dient over een ruime taxonomische kennis met betrekking tot waddenflora en fauna te beschikken, ervaring hebben met het beheren van een biologische kollektie en enige ervaring hebben in het werken met computerbestanden.

De aan te stellen medewerker dient op HBO-nivo te kunnen functioneren. Gezien de werkzaamheden juist in de beginfase kan het belangrijk zijn om gedurende het eerste jaar over een fulltime kracht te beschikken. Voor beide andere jaren zou met een 0,5 formatieplaats kunnen worden volstaan.

Voor de medewerker tentoonstellingen wordt in eerste instantie gedacht aan 0,5 formatieplaats. Deze medewerker zal een flexibele praktijkman/vrouw dienen te zijn en ervaring hebben met tentoonstellingsbouw. Daarnaast dient deze medewerker een goed ontwikkeld gevoel te hebben voor aktualiteit en vormgeving in het algemeen. Ook deze medewerker dient op HBO-nivo te functioneren. Een combinatie van deze twee functies tot een full-time aanstelling kan in bepaalde gevallen overwogen worden.

6.5. Begroting museaal ondersteuningspunt

	1e jaar	2e jaar	3e jaar
Kollektiebeheer:			
salaris + sociale lasten	64.000	32.000	32.000
reiskosten	3.500	2.500	2.500
huisvesting + burokosten	3.000	2.000	2.000
depotkosten	5.000	3.000	3.000
kosten centrale registratie, incl. afschrijving apparatuur	3.500	3.500	3 500
Tentoonstellingsbeheer:			
salaris + sociale lasten	32.000	32.000	32.000
reiskosten	2.500	2.500	2.500
huisvesting + burokosten	2.000	2.000	2.000
kosten opslag tentoonst.materiaal	2.000	2.000	2.000
Totaal	117.500	81.500	81.500

7. Ondersteuningspunt informatievoorziening

7.1 Waarom ?

Om op een goede manier voorlichting en edukatie te bedrijven naar de verschillende doelgroepen toe is de beschikbaarheid van betrouwbare en aktuele informatie een absolute voorwaarde. Vrijwel alle organisaties die werkzaam zijn op het gebied van voorlichting en edukatie in en over het waddengebied zijn te klein om zelfstandig voortdurend voldoende bronnen te raadplegen teneinde hun informatiebestand up-to-date te houden.

Daarom is het van groot belang dat er een centraal punt komt waar de verschillende voorlichtende organisaties betrouwbare, objektieve informatie kunnen verkrijgen over alles wat met het waddengebied te maken heeft. Deze informatie omvat wetenschappelijke kennis over de ekologie, ekonomie, recht, planologie, demografie, geologie, archeologie, ecotoxikologie, etc. van het gebied, maar ook over de menselijke invloed in het gebied en over andere actuele ontwikkelingen (zoals bv. zeehondenziekte, duinafslag, enz). Juist die aktuele informatie, ingebed in de bestaande kennis over het gebied, is voor de kleinere organisaties, en dat zijn de meeste, moeilijk beschikbaar.

7.2 Taken ondersteuningspunt informatievoorziening

Een centraal ondersteuningspunt informatievoorziening zal de volgende taken hebben :

- verzamelen van alle relevante gegevens m.b.t. het waddengebied
- interpretie van deze gegevens en selektie van te bewaren data
- opslag van deze gegevens in een eenvoudig up-to-date te houden, gecomputeriseerd systeem.
- het voorkomen van dubbel werk door optimaal in te spelen op bestaande informatiekkanalen en databanken.
- het verzorgen van een koppeling met deze op grensgebieden werkzame informatiebronnen
- toegankelijk maken van dit systeem voor informatievragers

7.3 Waar ?

EcoMare het centrum voor wadden en Noordzee op Texel ziet het als haar primaire doelstelling informatie te geven over het waddengebied en de Noordzee aan een breed scala van doelgroepen (Van Natuurrecreatiecentrum naar EcoMare, centrum voor wadden en Noordzee, beleidsplan STM 1987, EcoMare als informatiecentrum voor wadden en Noordzee, notitie STM 1988). Om een groot aantal redenen is EcoMare bij uitstek geschikt om de funktie van zo'n landelijk Centrum voor wadden en Noordzee te vervullen.

Het centrum funktioneert al jaren op bescheiden schaal als informatiecentrum. Daarnaast heeft de organisatie mede door het hoge bezoekersaantal, voldoende infrastructuur om als ondersteuningspunt te functioneren (ca. 20 mensen in dienst, jaarrekening ca. f. 1,8 miljoen). Het centrum wordt beheerd door een onafhankelijke stichting en in het centrum participeren de overheid en twee van de grootste partikuliere natuurbeschermingsorganisaties (Natuurmonumenten en IVN).

Er bestaan goede contacten met een groot aantal andere organisaties actief in het werkgebied (bv. waddenvereniging, werkgroep Noordzee) ook internationaal. EcoMare is zelf zeer actief op het gebied van voorlichting en edukatie, waardoor het ook optimaal op de vragen in het veld kan inspringen. Bovendien is Texel het centrum van het Nederlandse zeeonderzoek (NIOZ, RIN en TNO), zodat de informatie uit eerste hand verkregen kan worden. Tenslotte is het van belang dat kennis over het waddengebied in samenhang wordt verzameld met informatie over de Noordzee vanwege de zeer sterke ekologische verwevenheid van deze gebieden.

Kortom de infrastructuur en de kennis die nodig is voor een succesvol functioneren als Centrum voor wadden en Noordzee, en als centraal ondersteuningspunt voor informatievoorziening zijn binnen het centrum aanwezig, zodat dit met relatief weinig middelen gerealiseerd kan worden. Tenslotte is ook de kennis die nodig is om met gecomputeriseerde databanken om te gaan voor handen en via bestaande contacten gemakkelijk aktueel te houden.

7.4 Hoe ?

Om de informatie te kunnen geven moet een actief beleid gevoerd worden deze up to date te houden. De bestaande mediatheek wordt op dit moment geordend en via een database systeem via de computer toegankelijk gemaakt.

Om de informatie boven water te krijgen is een sterke intensivering nodig van m.n. het literatuur-onderzoek naar de vele activiteiten in het waddengebied (en de Noordzee), de interacties daarvan met de aanwezige natuur en de konsekwenties hiervan voor het functioneren en de structuur van het ecosysteem in het gebied. Bronnen op de voornoemde vakgebieden zullen worden gevolgd.

Naast literatuurstudie is het bijhouden en intensiveren van de bestaande persoonlijke kontakten in de onderzoekswereld van essentieel belang om de beoogde informatiefunctie optimaal te kunnen uitvoeren.

Naast de bestaande informatiedragers (bv. bibliotheek, diatheek) zal ook een gecomputeriseerde databank opgestart worden, die kan dienen als wegwijzer binnen het werkgebied. Het wil niet zeggen dat alle informatie per definitie binnen het centrum aanwezig zal zijn, maar wel dat informatievragers de kortste weg gewezen kan worden om aan de benodigde informatie te komen. Bij het opzetten van deze databank zal zoveel mogelijk worden aangesloten en gebruik gemaakt worden van bestaande voorzieningen op dit gebied, zoals bv. het Centraal Informatiepunt Milieu Informatie (CIMI) en het systeem van het ministerie van Verkeer en Waterstaat (MARIS), de gegevensbank van de provincie Noord-Holland. Op dit moment bestaat met V & W al een bescheiden samenwerking. Tevens heeft EcoMare zich aangesloten bij het initiatief van het Instituut voor Milieu en Systeem Analyse, Amsterdam om een database met milieupublikaties te realiseren (MILLNET, gebruik makend van de VROMDOC faciliteiten van het ministerie van VROM).

De door EcoMare beheerde databank komt behalve via tussenkomst van EcoMare, ook direct ter beschikking van gebruikers doordat deze via modem verbindingen op het systeem kunnen inloggen en zelf informatie kunnen zoeken.

Benodigde middelen :

Naast het bestaande computersysteem (4 PC's met harde schijven van 20 - 40 Mb) moet gedacht worden aan uitbreiding met een PC met 140 MB harde schijf en 80386 processor, die als server in een netwerkje fungeert, en een workstation. In principe een simpel systeem gebaseerd op snelle PC's met relatief grote vaste geheugens. Verbreding van de communicatiemogelijkheden met databanken en gebruikers buiten EcoMare wordt gerealiseerd via modem verbindingen.

Daarnaast is een bescheiden uitbreiding van het aantal medewerkers dat zich direkt met informatieselectie en vastlegging bezig houdt van groot belang. Deze uitbreiding kan bescheiden blijven omdat van de bestaande infrastructuur binnen EcoMare gebruik gemaakt kan worden. Een uitbreiding met twee formatieplaatsen is echter minimaal noodzakelijk om de ondersteunende functie inhoud te kunnen geven.

Eén persoon zal zich bezig houden met de selectie en interpretatie van informatie, met externe kontakten en met het beheer van het computersysteem en de databank. De tweede persoon (eventueel te splitsen in twee part-time banen, is verantwoordelijk voor de invoer van gegevens en het beantwoorden van de aanvragen.

Daarnaast zal een netwerk van korrespondenten in het gebied worden opgebouwd. Deze korrespondenten spelen aktuele informatie over hun gebied door aan het ondersteuningspunt.

7.5. Begroting Ondersteuningspunt informatievoorziening

De volgende investeringen zijn noodzakelijk :

1 PC met 140 mB HD, 1 werkstation, Novell netwerkkkaarten en programmatuur, 2 modems met inlogsoftware, tapestreamer, text retrievalprogrammatuur (grotendeels al in EcoMare beschikbaar). Totaal investering f. 45.000,-, eventueel af te schrijven in 3 jaar.

Er van uitgaande dat de investeringen het eerste jaar belasten, ziet de begroting er als volgt uit :

	1e jaar	2e jaar	3e jaar
1.0 medewerker groep 9	52.000	52.000	52.000
1.0 medewerker groep 5	36.000	36.000	36.000
sociale lasten	26.500		
huisvesting	p.m.	p.m.	p.m.
telefoon/fax	2.000	2.000	2.000
porti	1.500	1.500	1.500
drukwerk	1.000	1.000	1.000
reiskosten incl. kongresbezoek	5.000	5.000	5.000
	-----	-----	-----
Totaal	169.000	124.000	124.000

8. Totale begroting ondersteuningsstructuur

Begroting Waddenkonsulent;

	1e jaar	2e jaar	3e jaar
salaris (0,8 formatie; inkl. sociale lasten; max.schaal 46 CAO-Welzijnswerk.)	77.000	77.000	77.000
huisvesting	2.000	2.000	2.000
burokosten	1.500	1.500	1.500
reiskosten	5.000	5.000	5.000
salaris admin. medew. (0,3) (inkl. sociale lasten)	18.000	18.000	18.000
	-----	-----	-----
	103.500	103.500	103.500

Begroting onderwijsondersteuningspunt

	1e jaar	2e jaar	3e jaar
salaris (1,0 formatie, max. schaal 40 CAO welzijnswerk incl. sociale lasten	64.000	64.000	64.000
huisvesting	2.000	2.000	2.000
burokosten	1.500	1.500	1.500
kosten dokumentatie	5.000	2.000	2.000
reiskosten	3.000	3.000	3.000
salaris admin. medew. (0,2) inkl. sociale lasten	12.000	12.000	12.000
	-----	-----	-----
	87.500	84.500	84.500

Begroting museaal ondersteuningspunt

	1e jaar	2e jaar	3e jaar
Kollektiebeheer:			
salaris + sociale lasten	64.000	32.000	32.000
reiskosten	3.500	2.500	2.500
huisvesting + burokosten	3.000	2.000	2.000
depotkosten	5.000	3.000	3.000
kosten centrale registratie	3.500	3.500	3.500
Tentoonstellingsbeheer:			
salaris + sociale lasten	32.000	32.000	32.000
reiskosten	2.500	2.500	2.500
huisvesting + burokosten	2.000	2.000	2.000
kosten opslag tentoonst.materiaal	2.000	2.000	2.000
Totaal	117.500	81.500	81.500

Begroting Ondersteuningspunt informatievoorziening

	1e jaar	2e jaar	3e jaar
1.0 medewerker groep 9	52.000	52.000	52.000
1.0 medewerker groep 5	36.000	36.000	36.000
sociale lasten	26.500		
huisvesting	p.m.	p.m.	p.m.
telefoon/fax	2.000	2.000	2.000
porti	1.500	1.500	1.500
drukwerk	1.000	1.000	1.000
reiskosten incl. congresbezoek	5.000	5.000	5.000
	-----	-----	-----
Totaal	169.000	124.000	124.000

Samenvatting van de begrotingen :

	1e jaar	2e jaar	3e jaar
Waddenkonsulent	103.500	103.500	103.500
Onderwijsondersteuningspunt	87.500	84.500	84.500
Museaal ondersteuningspunt	117.500	81.500	81.500
Ondersteuningspunt- informatievoorziening	169.000	124.000	124.000
TOTALE KOSTEN ONDERSTEUNING	478.500 =====	393.500 =====	393.500 =====

Bijlage 1.

Deelnemers conferentie Voorlichting en edukatie in en over het waddengebied, maart 1989, Texel

Jan Abrahamse, Waddenvereniging, Groningen

Jan Alles, RU Groningen, Zuidhorn

Anita Andriesen, Voorl. Waddenadviesraad, Leeuwarden

Nienke Bloksma, EcoMare, Texel

Aukje de Boer, Natuurcentrum Ameland, Nes

Jaap Booy, Voorlichtingswerkgroep LVBW, Den Helder

Nathan Brinkman, Vrijwilligerscollectief Schier, Assen

Henk Brugge, EcoMare, Texel

Dirk Bruin, Bezoekerscentrum Vlieland, Vlieland

Frans van Bussel, Bureau Natuureducatie, Groningen

Martin Clobus, Coördinatie College Waddengebied (CCW), Leeuwarden

Nel Cupido-Kooijman, Bezoekerscentrum Vlieland, Vlieland

Adriaan Dijkzen, Staatsbosbeheer, Texel

Sytske Dijkzen, EcoMare, Texel

Niekol Dols, Waddenwegwijswinkel LVBW, Harlingen

Johan Fokkema, Fries Natuurmuseum, Leeuwarden

Tea Hollenga, Consulente NME Groningen, Groningen

Jan Jager, Staatsbosbeheer Vlieland, Vlieland

Richard Kiewiet, It Fryske Gea, Beetsterzwaag

Martin Koopman, Consulente NME Noord-Holland, Zaandam

Klaske Kragt, It Fryske Gea, Beetsterzwaag

Johan Krol, Natuurcentrum Ameland, Nes

Jan Kuiper, EcoMare, Texel

Chris Maas Geesteranus, Natuurbeschermingsraad,
Commissie NB-educatie, Utrecht

H.S. Nauta, Rijkswaterstaat ExpoZee, Lauwersoog

Marianne Nijlunsing, Waddenvereniging, Harlingen

Geranda Olsthoorn, Waddenwegwijswinkel LVBW, Leeuwarden

Durk Reitsma, Voorl. Waddenadviesraad, Leeuwarden

Eline Reydon, EcoMare, Texel

Johan Reydon, EcoMare, Texel

Ankie Schmidt, Voorlichtingswerkgroep LVBW, Groningen

Martin Schoemaker, Bezoekerscentrum De Oude Centrale,
Schiermonnikoog

Marco Severijn, Bezoekerscentrum Vlieland, Vlieland

Herman Sieben, Consulnt NME Friesland, Leeuwarden

Andre Smit, Staatsbosbeheer Noord-Holland Noord, Alkmaar

Piet Staffeleu, Rijksmuseum Natuurlijke Historie, Leiden

Chris Taekema, Fries Natuurmuseum, Leeuwarden

Lex Varkevisser, Staatsbosbeheer Ameland, Nes

Edith Velema, Contact Milieubescherming Noor-Holland, Zaandam

Ans Vos, Waddenvereniging, Harlingen

Louis Wiersema, Bezoekerscentrum De Oude Centrale,
Schiermonnikoog

Harry Wijnandts, Fries Natuurmuseum, Leeuwarden

Freek Zwart, Staatsbosbeheer Terschelling, West-Terschelling

